

Nederlaag voor CDU/CSU, SPD de grootste

Achtergrond - 28 september 2021 - Auteurs: Wiebke Pittlik, Jesse Oude Egberink

De CDU/CSU heeft de grootste nederlaag uit haar geschiedenis geleden, de SPD werd de grootste partij. En de Groenen en de FDP hebben goede kansen op regeringsdeelname. De spannende verkiezingsavond eindigde in een kater voor Armin Laschet, die blijft volhouden dat zijn partij CDU/CSU best kan regeren omdat geen partij een duidelijk mandaat heeft gekregen. *(Gepubliceerd op 27 september, geactualiseerd op 28 september 2021)*

De meest waarschijnlijke coalities zijn de *Ampelkoalition* (stoplichtcoalitie, rood-geel-groen) van SPD, FDP en Groenen. Of *Jamaika*, een coalitie van CDU/CSU, FDP en Groenen. De namen van de coalities slaan op de partijkleuren. Zwart, geel, groen zijn de kleuren van de Jamaicaanse vlag.

Christian Lindner van de FDP heeft aangekondigd eerst voorgesprekken met De Groenen te willen voeren. FDP en Groenen hebben inhoudelijk de grootste verschillen en Lindner denkt dat het daarom goed is om te kijken of de twee samen in een regering zouden kunnen. De Groenen hebben gezegd met alle partijen voorgesprekken te gaan voeren.

De derde optie, een herhaling van de *Große Koalition* van SPD en CDU/CSU is zeer onwaarschijnlijk. Geen van de partijen wil dat en de winst voor Groenen en FDP is een signaal van de kiezers dat ze verandering willen. In 2017 wilden de sociaaldemocraten en de christendemocraten ook eigenlijk niet samen meer regeren, maar zagen toen geen andere mogelijkheid.

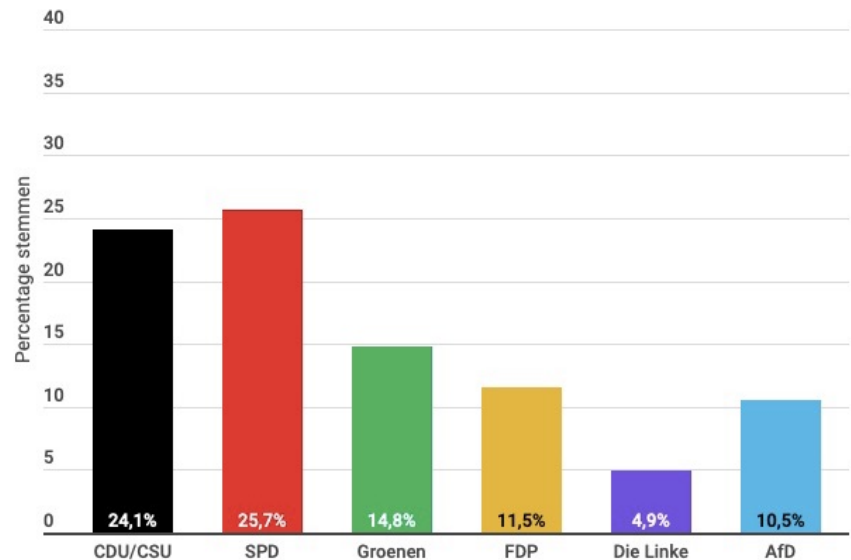
Een coalitie van rood-rood-groen, SPD, Die Linke en Die Grünen, heeft geen meerderheid. Dit is de linkse coalitie waar de CDU/CSU de kiezers voor waarschuwde de afgelopen weken. Dat deze optie van tafel is, versterkt de positie van de FDP in de onderhandelingen.

Winnaars en verliezers

Annalena Baerbock van de Groenen deelde het podium gisteren en vandaag weer met haar medevoorzitter Robert Habeck. Hij zal volgens Duitse media ook de vice-kanselier worden als de Groenen in de regering komen, en niet Annalena

Baerbock. De Groenen hebben met 14,8 procent de beste uitslag ooit gehaald, maar zijn toch veel lager uitgekomen dan ze in het voorjaar hadden gehoopt. Wel heeft de partij in veel meer kiesdistricten gewonnen dan bij de vorige verkiezingen in 2017. Het aantal zogenoemde *Direktmandate* steeg van 1 naar 16.

Christian Lindner is maandagavond weer tot fractievoorzitter van de liberale FDP in de Bondsdag gekozen. Zijn partij boekte een bescheiden winst en kwam op 11,5 procent volgens de voorlopige uitslag.

Voorlopige uitslag, alle stemmen geteld

De rechtspopulistische AfD heeft licht verloren en haalde 10,5 procent van de stemmen. De partij trok in de Oost-Duitse deelstaten meer dan twee keer zoveel stemmen als in het westen. In Thüringen en Saksen werd ze de grootste partij. De andere partijen willen niet samenwerken met de AfD dus in de formatie doet de partij niet mee.

De socialistische partij Die Linke haalde 4,9 procent van de stemmen en komt daarmee onder de kiesdrempel van 5 procent. Omdat ze wel drie *Direktmandate* wist te bemachtigen (dus in drie kiesdistricten volgens de *Erststimmen* de grootste is geworden) mag ze alsnog in de Bondsdag blijven, met alle zetels waar ze volgens de *Zweitstimmen* recht op heeft. Dat is dankzij de [Grundmandatsklausel](#).

Verrassend genoeg komt er een partij bij in de Bondsdag. De partij van de Deense minderheid in Sleeswijk-Holstein, het [Südschleswigsche Wählerverband](#) (SSW), heeft genoeg stemmen gehaald voor een zetel. Voor partijen van nationale minderheden geldt geen kiesdrempel.

Kiezersgedrag

Interessant zijn ook de [onderzoeken naar het kiezersgedrag](#). Jonge kiezers, van wie het beeld bestond dat die vooral op de Groenen stemmen, blijken volgens de onderzoeksbureaus behalve op de Groenen ook massaal op de liberale FDP te

hebben gestemd.

In de Oost-Duitse deelstaten heeft de SPD bijna een kwart van de kiezers voor zich gewonnen, bijna 10 procent meer dan in 2017, [schrijft de Süddeutsche Zeitung](#). De partij is er de CDU voorbijgestreefd. De krant tekent daarvoor meerdere redenen op: de sterke vrouwen in de SPD (Manuela Schwesig in Mecklenburg-Voorpommeren en Franziska Giffey in Berlijn hebben beiden de deelstaatverkiezingen van afgelopen zondag gewonnen), maar ook het vertrek van Merkel, die als Oost-Duitse toch beter de 'Oost-Duitse habitat' aanvoelde dan haar opvolger Laschet, die sterk benadrukt dat hij uit de West-Duitse grensstreek komt. Daarbij sluiten de sociale thema's van de SPD - betere verdeling van de welvaart - goed aan bij de Oost-Duitse kiezer, zegt socioloog Steffen Mau tegen de krant.

De CDU/CSU is meer dan anderhalf miljoen kiezers aan de SPD verloren, volgens onderzoeksbureau Infratest Dimap. Bijna een miljoen kiezers wisselden naar de Groenen. Van de weggelopen AfD-kiezers gingen er drie keer zoveel naar de SPD als naar de *Union* (zoals CDU/CSU wordt genoemd).

Opmerkelijke uitslagen

Omdat Duitse kiezers twee stemmen uitbrengen, op een kandidaat uit hun district en op een partij, zijn er twee soorten Bondsdagleden: degenen die via een district zijn gekozen en degenen die via de partijlijst van een deelstaat, de *Landesliste*, in het parlement komen.

Die strijd in de kiesdistricten heeft enkele opvallende uitkomsten opgeleverd. De omstreden CDU-kandidaat Hans-Georg Maassen, die via een kiesdistrict in Thüringen in de Bondsdag wilde komen, heeft het niet gered. Over zijn kandidatuur was veel ophef omdat hij met extreemrechtse uitspraken eerder het gedachtegoed van de AfD uitdroeg dan van de CDU. In Potsdam traden maar liefst twee lijsttrekkers aan: Annalena Baerbock (Groenen) en Olaf Scholz (SPD). Scholz kreeg de meeste stemmen. CDU-lijsttrekker Armin Laschet was geen kandidaat in zijn district Aken, hij staat alleen op de *Landesliste* van zijn partij. De CDU-ministers Annegret Kramp-Karrenbauer (Defensie, ooit beoogd opvolger van Merkel) en Julia Klöckner (Landbouw) hebben verloren in hun kiesdistrict.

Formatie

Het meest logische scenario lijkt nu dat verkiezingswinnaar SPD samen met de Groenen en de FDP een nieuwe regering gaat proberen te vormen. De inhoudelijke verschillen zijn groot. Het belangrijkste thema voor de sociaaldemocraten is het aanpakken van de sociale ongelijkheid in Duitsland, onder andere door het

minimumloon te verhogen en de hoge inkomens zwaarder te belasten. Ook de Groenen hebben deze sociale thema's als speerpunt. Maar de liberale FDP wil juist lastenverlichting voor hogere inkomens en ondernemingen.

Ook op de thema's wonen, Europa en klimaat zijn de verschillen tussen SPD en Groenen enerzijds en FDP anderzijds erg groot. Zo willen SPD en Groenen de huurmarkt reguleren, terwijl de liberalen daar niets van willen weten. De sociaaldemocraten en de Groenen zijn voor verdere Europese integratie, terwijl de FDP juist ruim baan aan de vrije markt wil geven en de bemoeienis van de EU wil beperken. Wat klimaatbeleid betreft zijn de plannen van de Groenen ambitieuzer dan die van de SPD, maar de FDP wil daar een totaal andere koers. Lindner vertrouwt op de innovatiekracht van het bedrijfsleven en wil dat de overheid hier niet te veel regels op legt.

De FDP zou daarom liever samenwerken met de CDU/CSU, maar bij de christendemocraten heerst door de zware verkiezingsnederlaag verdeeldheid over de rol die ze in het formatieproces zouden moeten spelen.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/46261/nederlaag-voor-cducsu-spd-de-grootste>